

Aktüel Kültür Dergisi // Temmuz 2026 // Sayı 197 // Fiyatı 110 TL

İNSAN VE HAYAT

GENÇ HAYAT

- HOMEOSTAZİ
- YÖRÜK EKONOMİSİ
- BEN YANINDAYIM, AĞLAYABİLİRSİN

süzgeç

ÜSKÜDAR'DAN EYÜP'E
BİR YOLCULUK

Agın Ötesindeki
Örümcek

EVDE KARBONDİOKSİT KAPANI NASIL YAPILIR?

Sivrisinekler, dünyadaki en ölümcül canlılar olarak kabul ediliyor. Bu canlılar Batı Nil, Zika, Dang Humması ve Sıtma gibi tehlikeli virüsleri bulaştırıyorlar.

Aslında hem erkek hem de dişi sivrisinekler kan emmeden yaşayabilir. Ancak dişi sivrisinekler yumurta üretmek için mutlaka kana ihtiyaç duyar. Sineklerin hedef seçerken tek kriteri karbondioksit değildir. Vücut ısısı, nem, su buharı ve görsel etkenler de sürece dahil olur. En önemlisi ise insan derisinden yayılan kimyasal kokulardır. Bu kokular, sinekler için belirleyici bir işarettir.

İnsanlar yaz aylarında korunmak için sıklıkla elektrikli ışık tuzaklarına başvurur. Ancak uzmanlar, bu cihazların sivrisineklere karşı etkisiz olduğunu belirtiyor. Sivrisinekler ultraviyole ışığa yönelmezler. Onlar doğrudan canlıların nefesindeki karbondioksit gazına ve vücut kokusuna odaklanırlar.

Bilim insanları, sineklerin koku tercihleri ve virüslerin etkileri üzerine çalışmaya devam ediyor. Bu mekanizmaların tam olarak çözülmesi, gelecekteki kesin çözümler için kritiktir. Mekanizma tamamen çözülene kadar; pencere ve kapılara sineklik yaptırmak veya su birikintilerini kurutmak gibi temel tedbirler alınabilir. Evde yapılabilecek karbondioksit kapanı da bu etkili çözümlerden biridir.

Evde Yapılabilecek Karbondioksit Kapanı

Sivrisinekleri ışıkla değil, yaratılışları gereği peşinden koştukları karbondioksit gazıyla etkisiz hâle getirebilirsiniz.

■ Küçük bir plastik şişenin üst kısmını kesin. Şişenin alt kısmına ılık su, toz şeker ve bir paket kuru maya ve sineklerin sıvı yüzeyinde duramayıp

dibe batması için 2-3 damla bulaşık deterjanı ekleyin. Malzemeleri karıştırın. Kestiğiniz üst kısmı, huni gibi ters çevirin. Ağız aşağıya bakacak şekilde alt hazneye yerleştirin. Sineklerin yapışıp kalması için çift taraflı bant da kullanabilirsiniz.

■ Maya, su ve şekerle birleşince fermente olur. Bu süreçte dışarıya sürekli karbondioksit gazı salgılanır. Sivrisinekler bu gazı, nefes alan bir canlı sanır. Huniye girerler ancak içeride kapana kısırlar.

■ Bu kapanı, uyuduğunuz yere ya da oturduğunuz odaya koymayın. Kendinizden uzağa yerleştirin. Böylece sinekler size ulaşmadan önce bu yapay hedefe yönelecektir.

AĞAÇLAR, ALTIN MADENİNİN YERİNİ GÖSTERİYOR

Maden arayışında teknolojiye doğal bir ortak geldi. Avustralya'da yapılan bilimsel araştırmalar, bazı ağaçların, yer altındaki zengin altın yataklarının üzerinde büyüdüğünü ortaya koydu. Bu ağaçlar, kökleri vasıtasıyla derinlerdeki altın parçacıklarını emiyor. Doğal birer dedektör gibi çalışan bitkiler, madencilik sektöründe yeni bir dönem başlatıyor. Özellikle okalipütüs ağaçları bu konuda başı çekiyor. Okalipütüslerin kökleri, yerin onlarca metre altına, su aramak için inebiliyor. Ağaç, kurak dönemlerde yer altı sularını çekerken sudaki mikroskobik altın zerrelerini de bünyesine alıyor. Bu zerreler daha sonra ağacın dallarına ve yapraklarına kadar taşınıyor. Bilim insanları, altın parçacıklarının ağaca zarar vermediğini belirtiyor. Bitki, bu metali

kendisini korumak için muhtemelen yapraklarına hapsediyor. Yapraklarda biriken altın miktarı gözle görülemeyecek kadar küçüktür. Ancak laboratuvar analizleri sayesinde bu durum kolayca tespit edilebiliyor. Bu yöntem, yaprakların kaynatılarak altın elde edilmesine müsaade etmiyor. Çünkü miktar çok çok az. Ancak maden şirketlerine büyük bir kolaylık sağlıyor. Şirketler artık toprağı kazmak yerine, sadece ağaç yapraklarından numune alıyor. Böylece yer altındaki altın rezervlerinin tam noktası, belirleniyor.

Uzmanlar bu yöntemin sadece altın için geçerli olmadığını vurguluyor. Bazı bitki türleri yer altındaki bakır, çinko veya nikel gibi diğer değerli madenlerin yerini de gösterebiliyor.

ASPIRİN, KANSER RİSKİNİ AZALTIYOR MU?

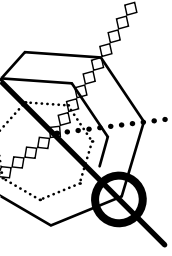
Tarihi 4400 yıl önceki Mezopotamya'ya dayanan aspirin, modern tıpta yeni bir dönüm noktasından geçiyor. İngiltere ve İsveç'te yapılan son klinik analizler, bu köklü ilacın kanserle mücadeledeki gücünü ortaya koydu. Elde edilen veriler, aspirinin hem kanserin görülme sıklığını hem de tümörlerin vücuda yayılmasını azalttığını gösteriyor. İngiliz mobilyacı Nick James, ailesindeki kanser vakaları nedeniyle genetik test yaptırdı. Test sonucunda James'in bağırsak kanseri riskini büyük oranda artıran Lynch Sendromu taşıdığı anlaşıldı. James, aspirinin kansere karşı etkisini ölçen klinik deneye katılan ilk hasta oldu. Profesör John Burn liderliğindeki çalışmada, 10 yıldır düzenli aspirin kullanan Nick James'te kansere rastlanmadı. James gibi en az iki yıl boyunca aspirin kullanan yüksek riskli hastalarda bağırsak kanseri riskinin yüzde 50 azaldığı tespit edildi. Aspirinin kanseri nasıl önlediği sorusu ise hücre düzeyindeki mekanizmalarla açıklanıyor. İlaç, hücre içindeki kontrolsüz büyümeyi tetikleyen "Cox-2" enzimini engelliyor. Aynı zamanda kanın pıhtılaşmasını sağlayan "tromboksan" maddesini de baskılıyor. Bu sayede kanserli hücreler, bağırsıklık sisteminin savaşı T hücreleri için daha görünür hâle geliyor. Yapılan son araştırmalar, günlük 75 ila 100 miligramlık düşük dozların da yüksek dozlar kadar etkili olduğunu kanıtladı. Dozun düşürülmesi hayati bir önem taşıyor. Çünkü aspirin; mide ülseri, iç kanama ve beyin kanaması gibi ciddi yan etkilere yol açabiliyor. Elde edilen çığır açıcı sonuçlar, ülkelerin sağlık protokollerini de değiştirmeye başladı. İngiltere ve İsveç gibi ülkeler, yüksek riskli hastalar için aspirini resmi tedavi rehberlerine ekledi. Ancak uzmanlar, hayatî bir uyarıda bulunuyor. Sağlıklı da olsanız, düzenli aspirin kullanacak iseniz, bunu doktor gözetiminde yapın.

RİVAYET EDİLİR Kİ KÜÇÜK VE GÜÇSÜZ BİR ÖRÜMCEK DE SESSİZ ADIMLARLA KALABALIĞA DAHİL OLUR. YAPIYA BAKAR VE DÜŞÜNÜR: "BEN NE YAPSAM DA HAZRETİ ALLAH'IN PEYGAMBERİNE YARDIM ETSEM? BEYTULLAH'A NASIL BİR KATKIM OLSA?"

KÜBRA ER

Sure-i Mesel-i Ankebût

Çevrelerindeki eşyalara, canlılara ve Hazreti Allah'ın yarattığı her şeye kendi bilgi ve kültür birikimleriyle bakarlar insanlar.

Örümceklere baktığımızda onları küçük, yavaş ve bazen korkutucu buluruz. Ama örümcekler aslında hayatın ve tarihin içindeki en ilginç canlılardan biridir.

Bir örümceğin ağına dikkatlice baktığınızda, âdeta bir sanat eserini seyrediyor gibi hissedersiniz. İncecik ipliklerle kurulan bu ağlar hem güçlü hem de kusursuzdur. Üstelik bazı örümcek ağları, aynı kalınlıktaki çelikten bile daha dayanıklıdır.

Hafif bir yağmurdan sonra ağlarda kalan damlaların görüntüsüne mutlaka denk gelmişsinizdir. Bu manzara, insanı hayretle tefekkür ettirir.

Örümcekler yalnızca ağ örmez, aynı zamanda çok sabırlı avcılardır. Saatlerce hiç hareket etmeden bekleyebilirler. Ağdaki en küçük titreşimi bile anında hissederek.

Bazı türler zıplayabilir, bazıları suyun üzerinde yürüebilir. Hatta renk değiştirebilen türleri bile vardır. Bu özellikleriyle onlar, tabiatın en şaşırtıcı canlıları arasındadır.

İnsanlar genellikle örümceklerden korkar. Ancak çoğu örümcek, insanlara zarar vermez. Tam tersine, sinek ve sivrisinek gibi böcekleri yiyerek ekolojik dengeyi korurlar. Eğer örümcekler olmasaydı, böceklerin sayısı hızla artabilirdi.

Bilim insanları bugün hâlâ örümcek ağlarını inceleyerek yeni teknolojiler geliştirmeye çalışıyor. Çünkü bu ağlar hem hafif hem esnek hem de inanılmaz derecede sağlamdır. Belki de gelecekte giyeceğimiz özel kıyafetler veya malzemeler, örümcek ağlarından ilham alınarak üretilecek.

Beytullah'ın İlk İnşasında Bir Örümcek de Vardı

Gelelim, onların İslam tarihi sayfalarında anlatılan bir kıssasına...

GÖZLERİ OLMAYAN MAĞARA ÖRÜMCEKLERİNDEN ÖĞRENDİĞİM,
SABIR VE HİSSETME DUYGUSUDUR. HAYAT, BAZEN GÖZÜMÜZÜN
ÖNÜNDEKİLERİ "GÖRMİYİ" DEĞİL, KALBİMİZLE VE RUHUMUZLA
"HİSSETMEYİ" ÖĞRETİR.

ŞEHMUZ
ATAGÜNER

Örümceklerin Dünyası

“Görmeyi Değil, Hissetmeyi Öğreten Canlılar”

Çoğumuzun korkarak baktığı örümcekler, aslında yeryüzündeki hayatın en usta mühendisleridir. Türkiye’de bu örümceklerin dünyasını aydınlatmak ve girilmemiş mağaralardaki sırlara ulaşmak için ömrünü vermiş kıymetli bilim insanları var.

Biz de kariyeri boyunca binlerce örümceğin izini süren ve literatüre yeni keşifler kazandıran Dr. Kadir Boğaç Kunt ile örümceklerin dünyasını konuştuk.

Türkiye’deki örümcek çeşitliliği hakkında genel olarak neler söylenebilir?

Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alan çok özel bir coğrafyadır. Bu durum, ülkemizi canlı çeşitliliği açısından âdeta

biyolojik bir kavşak hâline getiriyor.

Örneğin Hatay ve Şanlıurfa gibi illerimizde sıcak iklimlere uyum sağlamış canlı türlerine rastlıyoruz. Artvin ve Doğu Karadeniz taraflarında ise Kafkasya bölgesine özgü türlerin izlerini görebiliyoruz. Bu muazzam coğrafi zenginlik, doğal olarak örümcek çeşitliliğimize de doğrudan yansıyor.

Dünya genelinde günümüzde yaşayan örümcekler, 138 aile (familya) altında toplanıyor. Ne mutlu ki bu ailelerin 58 tanesi sadece ülkemizde bulunuyor. Bu da küresel düzeydeki örümcek ailelerinin yaklaşık yüzde 42’sinin Türkiye’de de yaşadığı anlamına geliyor.

Bu yüksek oran, Türkiye’nin sadece bir geçiş yolu olmadığını kanıtlıyor.

Belki de
Bir ocuğa
Söylenebilecek
En güzel
Cümleyi
Bulmuşumdur:

Ben Yanındayım,
Ağlayabilirsin

Mizah Ahlâkı

Mizah, insanı güldüren bir araç olduğu kadar insanın karakterini, ahlâkını ve bakış açısını da ortaya koyan güçlü bir dildir. Ne yazık ki günümüzde gönül kırmadan, argo kullanmadan, küfretmeden insanları güldürebilen mizah anlayışı yok denecek kadar azdır. Özellikle sosyal medya kültürüyle birlikte mizah, çoğu zaman alay etmenin, küçük düşürmenin, insanların kusurlarını ifşa etmenin ve karşı tarafı rencide etmenin bir aracı hâline gelmiştir. Oysa gerçek mizah; kırmadan düşündüren, aşağılamadan güldüren ve insanın gönlüne dokunan bir incelik taşımalıdır.

Bu noktada Nasreddin Hoca yani Hoca Merhum, önemli bir örnek olarak karşımıza çıkar. Günümüzde birçok fıkrası çarpıtılan Nasreddin Hoca'nın mizahı sadece güldürmekten ibaret değildir. Onun nüktelerinde hikmet, irfan, insan psikolojisi ve tasavvufî derinlik vardır. Hoca, insanı küçük düşürmeden düşündürmeyi başarır. Mizahı, insanın ayıbını yüzüne vurmak için değil, insanı hakikate yaklaştırmak için kullanır. Bu yönüyle onun mizah anlayışı, bugünün "mizah" doğru bir ifadeyle "kara mizah" adı altında sunulan kırıcı ve aşağılayıcı üslubundan tamamen ayrılır.

Bugün "mizah" adı altında yapılan kara mizah aslında akran

zorbalığının farklı bir biçimidir. Akran ifadesi genelde çocuklarla alâkalı mevzularda kullanılır ama aynı yaşlarda veya aynı konumlarda görev yapan yetişkinler de akrandır. Bazı yetişkinler çocuklardan daha acımasız ve yaralayıcı mizah yapabilmektedirler. Bir insanın fiziksel özellikleriyle, konuşmasıyla, ailesiyle, hatalarıyla veya eksikleriyle alay etmek, onu toplum içinde küçümsemek ve değersiz hissettirmek, mizah değil, psikolojik şiddettir.

Üstelik insan, bu kırıcı mizahı çoğunlukla en yakınlarına yapmaktadır. Arkadaşına, kardeşine, eşine veya dostuna yapılan küçümseyici şakalar zamanla kalpte derin yaralar bırakabilir. Şaka yapmak başka şeydir; dalga geçmek, alay etmek ve küçük düşürmek başka şeydir. Çünkü şakanın amacı tebessüm ettirmekken, alayın amacı çoğu zaman üstünlük kurmak ve karşı tarafı değersiz hissettirmektir. Bir insan sürekli alay ettiği kişiyle nasıl gerçek dost olabilir? Ya da bizimle sürekli alay eden biri, bize nasıl gerçek bir dostluk sunabilir?

Gerçek karizma, insanları küçümsemekte değil, insanlara değer vermektedir. Kaliteli bir duruş sergilemek, alay ederek dikkat çekmeye çalışmak değil, başkasını mahcup eden tavırlara karşı durabilmektir. Çünkü çoğu

zaman alay eden kişi, aslında kendi eksikliklerini saklamaya çalışmaktadır. Kendi kusurlarıyla yüzleşemeyen insan, başkalarının kusurlarını araştırmaya yönelir. Bu nedenle alay eden kişiler genellikle karşı tarafın açığını arar, kusurlarını araştırır, insanların zayıf yönlerini bulmaya çalışır. "Tecessüs" olarak ifade edilen bu davranış, yani insanların gizli hllerini araştırmak, ahlk olarak asla doğru görülmemiştir.

Psikolojik açıdan bakıldığında da alay eden kişinin içinde çoğu zaman bastırılmış öfke, değersizlik hissi, dikkat çekme ihtiyaı veya üstün görünme arzusu vardır. Bazı insanlar başkalarını küçülterek kendilerini güçlü hissetmeye çalışırlar. Kara mizah da çoğu zaman bu psikolojik zeminden beslenir. İnsanları inciterek güldürmek, aslında sağlıklı bir mizah anlayışının değil g gösterisinin, öfkenin veya bastırılmış problemlerin dışavurumudur.

Peki kara mizaha maruz kalan insanlar neden çoğu zaman karşı koyamaz? Çünkü insan, dışlanmaktan korkar. Özellikle gençler arasında alaya karşı sessiz kalmak, bazen gruptan kopmamak için geliştirilmiş bir savunma biçimidir. Kişi, zlse bile "şaka kaldırabilen biri" gibi görünmeye çalışır. Fakat sürekli alay edilen insanın özgüveni zamanla zedelenir, kendisini değersiz hissetmeye başlayabilir. Bu nedenle mizahın sınırlarını doğru belirlemek, insan psikolojisini korumak açısından büyük önem taşır.

Dinimiz de mizah konusunda ölçülü bir yaklaşım ortaya koymuştur. İnsanların kalplerini, dinin belirlediği sınırlar içerisinde mizahla kazanmak, asık suratlı olmamak, güzel

grlmştir. Ancak mizahın da övülen ve yerilen olmak üzere iki çeşidi olduğu ifade edilmiştir.

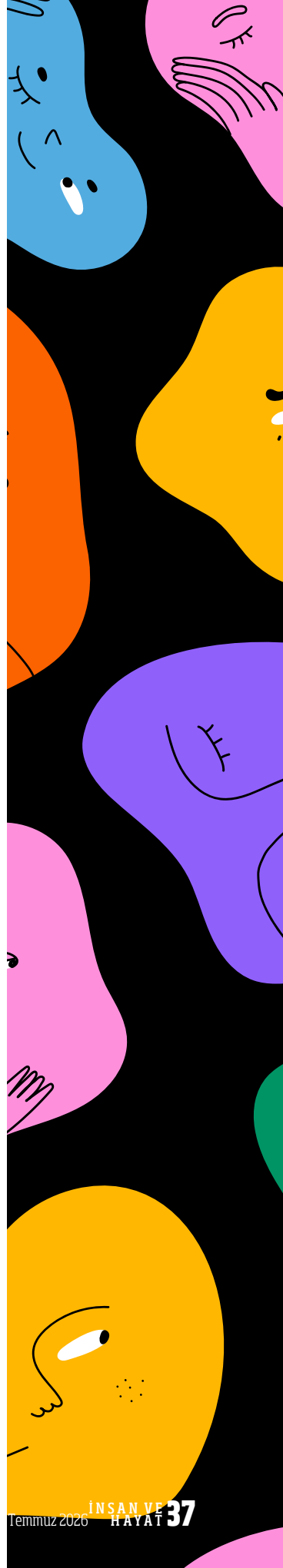
Övülen mizah, içine Allah'ın rızasına uygun olmayan hiçbir şey karıştırılmayan, akrabalık bağlarını zedelemeyen ve günaha sebep olmayan mizah anlayışıdır. Böyle bir mizah, insanları rahatlatır, dostlukları kuvvetlendirir, kalpleri birbirine yaklaştırır.

Yerilen mizah ise insanlar arasında düşmanlığa sebep olan, insanın kıymetini düşüren, doğruluğu zedeleyen ve öfkeye yol açan mizah biçimidir. Çünkü günah karışan bir mizah; kalbi yaralar, yüzleri asar ve insanlar arasında kırgınlık oluşturur. Buna karşılık temiz ve zararsız bir mizah, hüznü hafifletir, dostluğu artırır ve insanlar arasındaki soğukluğu giderir.

Din llerin dışına çıkan mizah ise kişinin vakarını azaltır, sadakat duygusunu zedeler ve dostlukları bozar. Nice arkadaşlıkların ve kardeşliklerin bozulması, küçük görülen bir şaka ile başlamıştır.

Aynı şekilde Hazreti Ömer Efendimiz (r.a.) şöyle buyurmuştur: "ok glenenin heybeti azalır. Mizah yapan, hafife alınır. Kim bir şeyle çok meşgul olursa artık onunla tanınır."

Özetle mizah, insanı değersizleştirmeyip insana değer veren bir dil olmalıdır. Gldrmek adına kalp kırmak, insan onurunu zedelemek ve kusurları teşhir etmek ne ahlkdir ne de gerçekten komiktir. İnsanları aşağlayarak değil, düşündürerek ve incitmeden tebessüm ettirebilmek ise gerçek mizahın en yüksek seviyesidir.

TEMMUZ 2026

SÜZGEÇ

ÜŞÜYORUM. HAFİTEN TİTREDİĞİMİ DE
HİSSEDİYORUM. OLSUN, BU YAZI İÇİN DEĞER.
İÇERİ GEÇİYORUM EN SONUNDA. CAM KENARINA
OTURUP BİR ÇAY ALIYORUM. ÖNCE ELLERİM,
SONRA İÇİM ISINIYOR.

İstanbul Uyanırken

Üsküdar'dan Eyüp'e
Bir Yolculuk